

D IN SFINȚII PĂRINȚI AI BISERICII

Patriarhul FILOTEI KOKKINOS al Constantinopolului

CUVÂNTARE ÎNTRU PREAMĂRIREA CINSTITEI ȘI DE
VIAȚĂ DĂTĂTOAREI CRUCI. DESPRE PORUNCILE
DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS. RÂNDUIALA
IERODIACONIEI

Cuvântare întru preamărirea cinstitei și de viață dătătoarei Cruci (PG vol. 154, col. 720-729)

1. După ce ne-am despărțit de cea dintâi și dumnezeiască și fericită viață, din cauza neascultării protopărintelui¹, am fost izgoniți din rai și am fost prăvăliți în cea mai nevrednică viețuire și am fost osândiți la moarte și ne-am făcut părtași la nenumărate păneri [greșite] și rătăcirii și necredințe, robiți plăcerilor și patimilor trupului² de către diavolul vrăjmaș; și de aceea am avut nevoie de Dumnezeu întrupat, Care n-a pregetat să pedepsească plăsmuirea³ propriilor Sale mâini, nici s-o vadă distrusă, pentru ca prin Cel ce am primit plăsmuirea, tot prin El să căpătăm plăsmuirea din nou⁴.

Pentru aceasta, Unul născut Fiul lui Dumnezeu și Cuvântul și Cel care este veșnic împreună cu Tatăl și fără de vreme, deplângând firea noastră, care a lunecat spre pieire și care, din pricina păcatului, s-a prăvălit la pragurile iadului, a binevoit și nu s-a împotrivit să vină cândva la noi, să cadă sub timp, să Se facă asemenea nouă în toate, afară de păcat.

Pentru aceasta, Cel de neoprit Se oprește în pântecul Fecioarei și Cel de necuprins se cuprinde în trup și îndumnezeiește prin împărtașire plăsmuirea și Se face cu adevărat om Cel ce Se arată a fi în veci Dumnezeu.

¹ Protopărinte, πρωτοπάτωρ, întâiul părinte al tuturor, Adam.

² Trupului, în text σάρξ (ca peste tot), *ad litteram* „carne”; mai jos *întrupat* σαρκούμενος.

³ Plăsmuirea, πλάσμα, pentru creația, ἔργον; Dumnezeu fiind demiurgul, iar omul lucrarea Sa.

⁴ Plăsmuirea din nou, replăsmuirea: ἀνάπλασις < πλάσσω.

2. Viețuind împreună și trăind în lume, a dat legi ale dreptății și a arătat calea cunoașterii adevărului, a învățat cele folositoare și mântuitoare, a arătat semne și a făcut minuni mari și nemaipomenite. Apoi Se dă de bună voie în mâinile unor oameni păcătoși și nedrepti și e judecat și osândit și pătimește și îndură cele mai umilitoare cazne, luând asupra Sa pedeapsa mântuitoare a noastră, a păcătoșilor și suferința și nenorocirea, după cum scris este:

„*El duce păcatele noastre și suferă pentru noi; S-a-mpovărat cu suferințele și bolile noastre.*”⁵

Domnul slavei primește scuipăturile și loviturile, palmele și ocările și batjocura, mantia purpurie și cununa de spini, trestia cu buretele și fierea cu oțetul, piroanele și sulița și, dimpreună cu toate acestea, Crucea și moartea, și dezleagă prin Cruce și prin moartea Sa judecata și osânda blestemului din vechime, făcându-Se pentru noi blestem, precum scris este:

„*Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn.*”⁶

Prin îngroparea și învierea Sa, ne scapă de osânda amarnică a întunericii-lui și ne dezleagă din legăturile de nedesfăcut ale diavolului tiranic și ne dăruiește toată libertatea. Se ridică a treia zi și se înalță la ceruri, mijlocind pentru noi la Dumnezeu Tatăl; și va veni iarăși cu slavă să judece tot pământul și să dea fiecăruia după faptele lui.

3. Astfel S-a îngrijit de noi Dumnezeu și astfel a dorit să ne scape de tirania diavolului, care ne-a ademenit. Astfel a binevoit să Se facă pentru noi om și ne-a dat sfintele Lui pătimiri, ca leacuri pentru vindecarea neputinței noastre; și prin ele am fost replăsmuiți și făcuți vrednici de viață și părtași ai dumnezeieștilor Taine și ne bucurăm de darurile duhovnicești.

„*Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-Se pentru noi blestem*”⁷,

după cum spune Sfântul Apostol.

Hristos S-a făcut blestem pentru noi, de vreme ce S-a dat pe Sine pentru noi, murind de bună voie, cu moarte de ocară și atotumilitoare. Ne-a răscumpărat din blestem, căci a vărsat dumnezeiescul și sfântul Său sânge și ne-a izbăvit din robia diavolului și a morții și de osânda și pieirea iadului. Hristos S-a făcut blestem, murind de moartea răufăcătorilor celor blestemați.

„*Căci păcat nu a săvârșit, nici înșelăciune nu s-a aflat în gura Lui*”⁸

și a schimbat blestemul în binecuvântare, ba mai mult, a ridicat păcatul lumii și ne-a dăruit calea mântuirii.

Căci a venit Domnul, ca să ridice blestemul căzut asupra noastră și, pentru aceasta, a primit moartea pe Cruce. Cum altfel avea a Se face blestem, decât

⁵ Is 53, 4 [traducerea aceasta, ca și altele, poate diferi de cea sinodală, căci citatul în greacă este diferit].

⁶ Dt 21, 23; lemn (ul Crucii), ξύλον τοῦ σταυροῦ, lat. *lignum crucis*.

⁷ Ga 3, 13.

⁸ Is 53, 9 și 1 Ptr 2, 22.

numai primind pe Cruce moartea devenită blestem? Cum dar ne-ar fi chemat, de nu Se răstigne? Căci numai pe Cruce moare cineva cu brațele întinse. Iar Domnul Și-a întins mâinile ca să-i cheme la Sine pe toți și să-i unească cu Sine, după cum Însuși a spus:

„Când Mă voi înălța de la pământ, pe toți îi voi chema la Mine.”

4. Căci diavolul, căzând din cer cu duhurile răutății lui, rătăcește prin văzduh și se străduiește a-i împiedica pe cei ce se ridică la cer.

Prin urmare, vine Domnul ca să doboare diavolul și să curățească văzduhul și să ne deschidă, cu trupul Său, urcarea la cer și să ne arate că El este Cel care pe toate le ține și le stăpânește. De aceea, moartea Lui le sfințește pe toate; de aceea a primit de bună voie moartea cea mai umilitoare pe Cruce. Și dumnezeiescul David a cântat imaginea⁹ cinstitei Cruci, spunând:

„Unde mă voi duce de la Duhul Tău și de la fața Ta unde voi fugi?”¹⁰

Chiar de voi urca la cer, adică în înalt¹¹, de voi coborâ în iad, adică în adânc, de mi-aș lua aripile în(spre ziuă), adică spre răsăritul soarelui, de-a latul, și mă voi cuibări în străfundurile mării, cu trimitere la apus, adică de-a lungul.

5. Frumos a sugerat această imagine Sfântul Pavel, când le-a scris efesenilor:

„Ca să puteți înțelege împreună cu toți sfinții, care este lungimea, lărgimea, adâncimea, înălțimea”¹²,

lăsând a se înțelege: prin înălțime cele cerești, prin adâncime cele de sub pământ, iar prin lățime și prin lungime, axele unite la mijloc de puterea Care conduce totul.

Pentru aceasta spunea Domnul că:

„trebuie ca Fiul Omului să fie răstignit”¹³,

adică nu altfel are a fi pătimirea, decât pe Cruce și, cu toate că sunt multe [căile] ce duc la moarte, prin care era cu putință ca Domnul să împlinească iconomia morții pentru noi, dintre toate s-a ales moarte pe Cruce, ca fiind necesară și de neînlăturat. Și-acu’ vezi bine, unde se ridică Crucea, ea binecuvântează, sfințește, aduce toată mântuirea.

Prin urmare, frații mei, având această armă de neînving, să nu tremurăm, nici să ne temem de vrăjmași, căci aceia tremură înaintea Sfintei Cruci și se tem și se ascund, nefiind în stare a privi măcar puțin la pecetea ei.

⁹ Imaginea, τὸ σχῆμα, este chipul, înfățișarea; sinonim parțial cu εἰκόν „icoană”.

¹⁰ Ps 138, 7-9.

¹¹ În înalt, în adânc, de-a latul – în latitudine, de-a lungul – în longitudine; avem direcțiile (pe verticală: sus, jos/ pe orizontală: stânga, dreapta) îmbinate pe o axă și definite ca dimensiuni, πέρατα, ale universului, τὸ πᾶν. În Cruce avem astfel, la modul esențializat, imaginea, am spune, quadridimensională/ direcțională a Universului.

¹² Ef 3, 18.

¹³ Lc 24, 7. Răstignit: este mai potrivit aici termenul crucificat/ σταυρωθείς, căci avem un joc de cuvinte, cu trimitere la cruce / σταυρός, ca imagine a Universului (cf. lat. crucificare/ crux,-cis).

Pentru aceasta, toate lucrările noastre să le împlinim cu Crucea; pentru aceasta, înălțând-o și închinându-ne ei, preamărim și slăvim pe Cel înălțat pe ea. Căci cel ce laudă Crucea, cinstește pe Cel crucificat⁵ și-L slăvește și I se închină. Prin Cruce tiranul a căzut în robie; prin Cruce e gonită moartea și iadul este lăsat pustiu. Trebuia ca, prin cele prin care ne-a învins diavolul, tot prin acelea să-l învingă pe el Hristos.

6. O femeie și un lemn și moartea au fost pricina osândirii și pierderii noastre. Căci Eva a fost ademenită de șarpe. Lemn era acel pom din care au gustat amaric și Eva și Adam. Iar moartea a fost pedeapsa amară a gustării.

Dar iată, din nou o fecioară și un lemn și moartea, cele care au fost atunci spre osândirea și pedepsirea noastră, au devenit mijlocitoare ale libertății noastre: în locul Evei, mult binecuvântata și pururi Fecioara Maria; în locul lemnului din rai, lemnul Crucii; în locul morții lui Adam, moartea lui Hristos; prin cele prin care a învins, tot prin acestea a fost nimicit și prăvălit diavolul.

Prin acel pom l-a învins vrăjmașul pe Adam, prin Cruce l-a biruit Hristos pe vrăjmaș. Acel lemn din rai a fost unealtă a morții și ne-a prăvălit la iad; dar lemnul Crucii i-a chemat înapoi pe cei duși în iad. Lemnul din rai l-a făcut rob pe Adam și aflat în lipsuri și l-a făcut să se ascundă; dar lemnul Crucii le arăta tuturor pe Hristos biruitor în înalt. Căci, în văzul întregii omeniri, ca un oștean ales, Hristos, înălțat pe Cruce, a prăvălit puterile potrivnice.

Iar moartea lui Adam i-a osândit și pe oamenii de după aceea și i-a dat morții și i-a pedepsit; dar moartea lui Hristos a dat viață și celor căzuți și dați morții înaintea Lui; le-a dat viață și le-a dăruit tuturor oamenilor calea mântuirii. Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-Se blestem pentru noi.

Iubiții mei, să ne purtăm de grijă, să nu ajungem iarăși sub blestem, de nu vom lua în seamă teama de Dumnezeu și poruncile mântuitoare ale lui Hristos. Hristos ne-a spălat în Botez, „în îmbăierea renașterii”¹⁴ și înnoirii a Sfântului Duh; să nu ne întoarcem iarăși la ceea ce am dat odată afară¹⁵.

Hristos ne-a făcut de-un chip cu Sine și de-un trup¹⁶; prin urmare, să nu facem mădularele lui Hristos mădulare de desfrânată, întinând trupul și întunecând chipul împărătesc. Hristos ne-a sfințit și ne-a curățit de păcatele noastre prin cinstitul și nepătutul Său sânge, ca să nu avem nicio pată, nicio zbârcitură și nimic din cele ce aduc urâciunea și hidoșenia; să nu ne întoarcem iarăși singuri la păcat, nici să îndrăgim duhoarea patimilor și necurăția de acolo a murdăriei plăcerilor.

Hristos ne-a umplut de lumina cea mai strălucitoare și curată; să nu alegem iarăși umbra întunecată a păcatului.

Dumnezeu ne-a făcut împreună-locuitori cu sfinții îngeri și ne-a socotit vrednici să fim împreună-moștenitori ai bunurilor Sale veșnice; fraților, să nu

¹⁴ Ef 5, 26.

¹⁵ Am dat afară, în text: ἔμετος „vomitură”.

¹⁶ De-un chip și de-un trup cu Sine, συμμόρφους (de-o formă) ἑαυτοῦ καὶ συσσωμους.

alegem iarăși umilința și stricăciunea și osânda, ci să păzim libertatea cu care ne-a slăvit Hristos și să dăm dovadă de toată râvna și dăruirea, ca să rămânem la cele întru care am fost aleși și îndreptați.

De nu vom rămâne astfel, ci ne vom întoarce la cele din urmă, ne vom prăvăli cu muștrări și pedepse, când va veni Domnul să judece tot pământul. Dar, ca să nu se întâmple acestea, să avem bună viețuire, atât iubind, cum place lui Dumnezeu, curăția noastră, cât și vărsând lacrimi, izvorând pocăință, stăpânindu-ne trupul și socotindu-l o slugă, dând viață sufletului și hrânindu-l cu cuvinte și lucrări duhovnicești, împlinind lucrările lui Dumnezeu fără preget și fără a ațipi în vreun fel.

7. Iar de vom pregeta și nu vom avea grijă, căci neputincioasă și nestatornică este firea, să ne gândim iarăși, să ne pocăim iarăși și să ne răscumpărăm; să ne cutremurăm în inimi și să ne trezim, să ne întoarcem la starea dintâi; să păzim frumoasa comoară lăsată nouă, pe tânărul¹⁷ nostru împărat, pe unsul Domnului, care pe nimeni nu a nedreptățit, care de la tată¹⁸ și de la bunic¹⁹ și străbunic a moștenit Împărăția. Să ne supunem în toate cărmuirii legiuite și drepte a acestuia. Căci iubindu-l pe el și cinstindu-l în tot felul, ne vom arăta credincioși și curați înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor și vom auzi pe Dumnezeu spunând:

„Eu am înălțat pe robul Meu, pe împărat, prin Biserica Mea, unsu-l-am cu uleiul Meu sfânt, mâna Mea îl va ajuta să biruiască, iar brațul Meu îl va întări pe el²⁰.

„Dușmanul nu va izbândi împotriva lui și fiul nelegiuirii nu va avea spor în a-i face rău și voi lovi pe vrăjmașii lui înaintea lui și voi nimici pe cei ce-l urăsc pe el; și adevărul Meu și milostenia Mea vor fi cu el și voi pune peste mare mâna lui, și peste râuri dreapta lui.

Eu sunt Tatăl vostru, Eu sunt rădăcina, Eu sunt temelia, Eu casa, Eu veșmântul, tot ce vreți sunt Eu. Nu duceți lipsă de nimic, doar fiți apropiați Mie. Voi sunteți totul pentru Mine, și prieteni și mădulare și împreună-moștenitori, numai de veți umbla în rânduielile Mele și veți păzi poruncile Mele și le veți împlini și veți arăta toată grija și aplecarea și mila pentru sărmanii poporului²¹ Meu.

8. Să nu nedreptățiți în judecată, nici să faceți strâmbă judecata celui sărman. Nu vă lăsați furați de fața celui puternic, nici nu primiți daruri; ca și pe cel mic să-l judecați și pe cel mare și scăpați-l pe cel furat din mâinile celui nelegiuit.

¹⁷ Tânărul împărat, în text νέον βασιλέα, avea nouă ani la încoronare; este Ioan V Paleologul, 1332-1391; *unsul Domnului* de mai jos, fiul lui Andronic III Paleologul; silit de ofensiva otomană, a cerut ajutorul occidentalilor, încercând fără succes înlăturarea schismei dintre ortodocși și catolici.

¹⁸ Andronicus *junior*, adică Andronic III Paleologul, 1328-1341, tatăl lui Ioan V Paleologul.

¹⁹ Andronicus *senior*, Andronic II Paleologul, detronat de fiul său Andronic III, în 1328; bunic al lui Ioan V Paleologul.

²⁰ Ps 87, 21.

²¹ Poporul Meu, evident creștinii.

Nu vă luați după zvonuri deșarte, căci sunt unii cu rea purtare și care nu au un bun al lor prin care să se facă cunoscuți, care-și vor sporirea proprie, făcând rău altora.

Nu nădăjduiți în nedreptate și nu tânjiți la furt. Faceți judecată dreaptă, ca să aveți scăpare în ziua înfricoșătoare a judecății Mele. Nu prigoniiți pe văduvă și pe orfan, căci de-i veți urgisi cu răutatea și cu strigăt mare vor veni la Mine, cu auzul voi auzi strigătul lor și Mă voi mânia și vă voi ucide cu sabia și vor rămâne văduve femeile voastre și orfani copiii voștri.>>²²

Să ne temem și să tremurăm. Auzind acestea și, cei ce sunteți răi și nedrepti și hoți și trufași și necredincioși, fraților, întoarceți-vă și vă pocăiți!

Iar cei ce stăruiiți în virtute și dreptate și adevăr și credință, nu pregetați, nici vă întoarceți, pentru ca și cinstita Cruce, la care ne închinăm și pe care o slăvim, temelie a omenirii²³, pavăză neclintită a Bisericii ce poartă numele lui Hristos, armă de neînving a împăraților dreptcredincioși²⁴ și redută de nepătruns, cu tăria ei neînvingă, să ne învrednicească a încheia restul vieții noastre în sfințenie și iubire de Dumnezeu și să-i facă biruitori pe dreptcredincioșii și sfinții noștri împărați asupra dușmanilor și vrăjmașilor nedrepti, care ne urăsc pe noi, și să avem parte de ușurare și pace și liniște în viața aceasta, precum nădăjduim și ne rugăm, iar în veacul ce va să vie, să avem parte de nespusa bucurie și veselie a celor drepti, la care bine ar fi să fim cu toții părtași, întru Însuși Hristos Dumnezeu nostru, Căruia cuvine-se slavă și putere dimpreună cu Tatăl Său fără de-nceput și Duhul de viață dătător, acum și în veac și în vecii vecilor. Amin.

Despre poruncile Domnului nostru Iisus Hristos (PG, vol 154, col. 730-746)

1. Domnul nostru Iisus Hristos, înțelepciunea și tăria Tatălui veșnic, spune:

*„Cel ce Mă iubește va păzi poruncile Mele și Eu îl voi iubi pe el și Mă voi arăta lui; și Eu și Tatăl Meu vom veni și vom face locaș la el.”*²⁵

Și iarăși:

*„Tot cel care-Mi aude cuvintele și le împlinește, îl voi asemăna pe el bărbatului înțelept, care și-a clădit casa pe stâncă; și a căzut ploaia și au venit râurile, au suflat vânturile și au izbit casa aceea și nu a căzut, căci a fost întemeiată pe stâncă. Iar cel ce aude cuvintele Mele și nu le împlinește, va fi asemenea unui nebun...”*²⁶ și celelalte.

Și iarăși a zis:

²² Tot acest pasaj, cuvinte ca din partea lui Dumnezeu, poate fi interpretat și ca un cod deontologic pentru tânărul împărat.

²³ Omenirea, în text οἰκουμένη, adică „lumea locuită”.

²⁴ Dreptcredincioși, în text ὀρθόδοξοι, adică „ortodocși”, la această dată, posibil în opoziție cu *catolicii*, καθολικοί.

²⁵ In 14, 23.

²⁶ Mt 7, 24-26.

„*Cel ce a stricat una din aceste foarte mici porunci și i-a învățat așa pe oameni, foarte mic se va chema în Împărăția Cerurilor.*”²⁷

Apoi, pecetluind trăinicia cuvintelor Sale, spune:

„*Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece.*”²⁸

2. Prin urmare, atâta vreme cât, celui ce nu păzește poruncile Domnului, nu-i este cu putință să se mântuiască ori să se izbăvească din gheena (iadului), să luptăm cu toată puterea să le păzim atât cu trupul, cât și cu sufletul, căci unele au a fi observate în trup și pot fi păzite, prin cugetări, în inimă.

Și iarăși, altele au nevoie, pentru împlinirea lor de cuget și trup. De pildă, să îmbraci un biet dezbrăcat, să veghezi asupra unui neputincios, acestea se fac trupește; la fel, și a hrăni un sărman și toate câte țin de îndreptările trupești. Acestea, în cea mai mare parte, au a face cu cele lumești. Pe bună dreptate se cere, în cazul monahilor răspândiți în lume, să iubească cu cugetul pe Dumnezeu și pe oameni, ba mai mult, să vegheze cu mai multă râvnă.

3. Există însă între porunci altele, care cuprind mai multe din cele trupești și, avându-le pe acestea în ele, printr-una singură, se referă la nenumărate aspecte ale răutății, celei urâte lui Dumnezeu; căci sfintele poruncile împlinite cu cugetul, adică cele făcute mai degrabă tainic, cu mintea, acestea sunt mai cu seamă conducătoare și împlinitoare ale celor ce se fac trupește și, după cum postul și înfrânarea și veghea și asceza în smerenie sunt răspunzătoare de curăție, tot așa, liniștea sufletească ține de suferința propriului cuget; și, după cum Soarele este răspunzător de lumina Lunii, tot astfel trebuie să gândim și despre acestea.

4. Și pe bună dreptate, acest lucru se întâmplă ca urmare a virtuților cugetului, despre care știm că se numesc porunci cuprinzătoare. Unele se împlinesc prin mijlocirea inimii, iar altele prin trup; cele dintâi au de partea lor tăria, ca unele care au mai multă aplecare spre împlinirea viitoare, căci în viitor este urcarea la Dumnezeu și se ostioiește iubirea nepotolită, precum a spus proorocul David:

„*Sătura-mă-voi la vederea slavei Tale.*”²⁹

Acum aceasta mi se luminează astfel, iar atunci când mă voi elibera [de aici], mi se va lumina încă mai mult, cu mai mare strălucire.

5. Prin urmare, de vreme ce, după cum s-a spus, unele porunci pot fi împlinite trupește, iar altele în inimă, adică în cuget³⁰, să vedem, rogu-te, în ce fel sfintele porunci cuprinzătoare au în sine alte porunci, și mă refer la cele singulare [simple]:

„*Ați auzit că s-a zis celor de demult:*

«*Nu vei ucide, căci cel ce va ucide, vrednic va fi de osândă.*»

²⁷ Mt 5, 19.

²⁸ Mt 24, 35.

²⁹ Ps 16, 15.

³⁰ În cuget, în text ψυχικός, sau „rațional”.

Însă eu vă spun vouă:

«Oricine se mânie pe fratele său, la fel, vrednic va fi de osândă; iar cel care-i va spune „nebunule”, vrednic va fi de gheéna»³¹ și celelalte.

Care este porunca ce cuprinde în sine aceste trei porunci? Ascultă-l pe Pavel, cel lucrător și grăitor în Hristos, căci spune:

„Mă bucur în omul lăuntric, zice, de Legea lui Dumnezeu. Dar mai văd o altă Lege...”³² și celelalte. Și se deslușește încă mai mult, zicând:

„Supunând tot cugetul întru ascultarea lui Hristos.”³³

căci nu a spus *acest* cuget ori *acela*, ci *tot* cugetul ascultării.

Prin urmare, cel ce-și curățește gândurile și leapadă cugetările diavolești, cu puterea lui Hristos taie din rădăcină gândurile mâniaoase împotriva fratelui său; iar cel ce le taie, nu le aruncă înapoi în cuvinte și, cel ce nu spune în cuvintele fratelui său *raka*³⁴, ori *smintitule*, nu este nici mâniat, ci va fi păzitor al poruncii lui Hristos, căci rădăcina s-a tăiat de jos:

„De vei aduce darul tău înaintea altarului...”³⁵ și

„Împacă-te cu pârâșul tău degrabă...” și

„Oricine se uită la femeie poftind-o...” și

„Dacă ochiul tău drept te sminteste...” și

„Însă Eu vă spun: să nu vă jurați nicidecum...”.

6. Acestea, pe care vi le-am spus, sunt de acum cinci porunci de sine stătătoare în una singură, și iarăși, cea care le împlinește pe toate, adică cuprinde toate poruncile despre care am vorbit, este aceasta:

„Dacă ochiul tău este curat”, adică cugetul, „*tot trupul tău e luminat*”³⁶, adică nu va păcătui.

Prin urmare, cel ce-și păzește curat ochiul, prin izgonirea și lepădarea cugetărilor rele și prin privirea către Dumnezeu, a împlinit toate poruncile spuse mai sus. Așadar, cei ce-L iubesc pe Dumnezeu și au credință puternică, mai mult se străduiesc a păzi legile cuprinzătoare. Totuși, nu le lasă de-o parte pe celelalte, pe cele simple, de le ies în cale, ci de fiecare dată le păzesc și pe ele:

„Fie cuvântul vostru «Da, da; nu, nu».”³⁷ și

„Veți da seama pentru tot cuvântul rău.” și

„Din gura voastră să nu scoateți un cuvânt rău.”³⁸

De bună seamă, cel care nu îngăduie inimii sale să spună vorbe rele, acesta leapadă și cuvintele rele și tot răul din viața sa.

„Ați auzit că s-a spus:

³¹ Mt 5, 21.

³² Rm 7, 22.

³³ Rm 7, 22, parafrizare greu identificabilă *ad litteram*.

³⁴ Raka, în text *ράκα*, cuvânt aramaic tradus chiar în text: *μωρὲ* „smintitule”.

³⁵ Mt 5, 23; și tot acolo următoarele citate: la versetele 25, 28, 29 și 34.

³⁶ Lc 11, 34.

³⁷ Mt 5, 37, ca și citatul ce urmează.

³⁸ Ef 4, 29.

«Ochi pentru ochi».

Eu însă vă spun vouă:

«De te va lovi cineva peste obrazul drept...»³⁹ și

«De te va ruga cineva pentru o milă...» și

«Celui care cere de la tine, dă-i ...» și

«Vi se va ierta vouă»⁴⁰.

Iată din nou, cele patru porunci care se împlinesc prin porunca, ce spune:

„Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine.”⁴¹ Și

„Cel ce și-a aflat viața, o va pierde.”⁴²

7. Așadar, cel care cu cugetul îndumnezeiește taie cu sabia duhovnicească scoțând pe veci din minte iubirea necugetată pentru propriul trup, acesta se leapădă de sine și o⁴³ păstrează pentru viața veșnică.

„Luați seama să nu faceți milostenia voastră înaintea oamenilor, pentru a fi văzuți.”⁴⁴ și

„Când vă rugați, nu fiți încruntați ...”⁴⁵ și

„De veți ierta oamenilor păcatele lor ...”⁴⁶ și

„Nu vă adunați comori pe pământ ...”⁴⁷,

„Nu judecați, ca să nu fiți judecați ...”⁴⁸,

„Dați și vi se va da vouă ...”⁴⁹.

Și iată, iarăși, o singură poruncă împlinește dintr-o dată poruncile mai nainte spuse. Care este aceasta? S-o ascultăm și s-o împlinim; în ziua judecății vom fi întrebați despre împlinirea ei, iar ziua aceea va arăta cum este lucrarea fiecăruia în parte:

„Căci în foc se descoperă; și focul va lămuri ce fel este lucrarea fiecăruia.”⁵⁰

8. Dar care este oare marea și cea dintâi și una poruncă, ce le păzește pe celelalte? Iubirea aleasă pentru Domnul Dumnezeu nostru din tot cugetul și din toată inima și puterea și tăria, și toată iubirea aleasă îndreptată către Hristos.

Iar cel care-L iubește pe Dumnezeu, nu poate să nu-i iubească pe oameni ca pe sine însuși și trebuie să sufere cu greu patimile cel care încă nu s-a curățit,

³⁹ Mt 5, 38; apoi 39; milă, măsură a distanței (circa un 1,5 kilometri); și 40.

⁴⁰ Lc 6, 37.

⁴¹ Mt 16, 24.

⁴² Mt 10, 39; am tradus prin *viața* pe ψυχή, aici nefăcându-se vorbire de *suflet*, πνεῦμα, ci, mai degrabă, de viațuire trupească / existență fizică [parafrazând: cine crede că-și va duce viața în afara Mea, greșește și o va pierde].

⁴³ Păstrează iubirea.

⁴⁴ Mt 6, 1.

⁴⁵ Mt 6, 5.

⁴⁶ Mt 6, 14.

⁴⁷ Mt 6, 19.

⁴⁸ Mt 7, 1.

⁴⁹ Lc 6, 38.

⁵⁰ I Co 3, 13.

căci iubirea pentru Dumnezeu nu îngăduie defel ura împotriva oamenilor, de vreme ce cea dintâi trebuie urmată de cea de-a doua, după cum Soarele împlinește ceasurile zilei.

Pentru aceasta spune Domnul:

„*Întâia poruncă este: «Vei iubi pe Domnul Dumnezeuul tău...», apoi a doua, asemănătoare acesteia, anume: «Vei iubi pe aproapele tău, ca pe tine însuși».*⁵¹”

Pentru aceasta a adăugat *asemănătoare acesteia*, de vreme ce iubirea pentru Dumnezeu împlinește și îndeamnă și învață iubirea pentru oameni; și aceasta, la rândul ei, a devenit răspunzătoare de cea pentru Dumnezeu. Căci cel care-L iubește pe Dumnezeu așa cum trebuie, după socotința mea, înălțat prin iubire, trece dincolo de celelalte legi, având veșnic ochiul lui Dumnezeu ca pe un veghetor al faptelor și cuvintelor și, mai mult, al gândurilor sale, căci spune:

„*Legea nu este [pusă] pentru cel drept.*”⁵²

Legea nu este împotriva unuia de felul acesta; lucrarea lui e dincolo de Lege. Căci cel care este dornic și însetat de Dumnezeu, adică de iubirea însăși, de dreptatea însăși, cât de drept va fi și cât de credincios, cât de asemănător lui Dumnezeu și plin de virtute, cât de contemplativ și cât de practic, după cum spune marele David!

„*Păzit-am legile Tale și îndreptările Tale, căci toate poruncile Tale sunt grija mea și căile mele înaintea Ta, Doamne.*”⁵³

9. „*Nu dați cele sfinte câinilor...*”⁵⁴

Cel inițiat după cuget în tainele contemplării depline, prin scăldare⁵⁵, nu încredințează niciodată unor urechi stricate sunetul tunetului, ci, de bună seamă, va prețui cuvintele ce le mișcă cugetul mai cu seamă celor care, din pricina nevărstniciei în Hristos, beau laptele la maturitate și Îl caută prin cercetarea Sfințelor Scripturi, precum

„*Cei ce cercetează mărturiile Lui, Îl vor căuta din toată inima pe El*”⁵⁶, după cum spune dumnezeiescul David: bat [la poartă] cu rugăciunea tainică și de negrăit, ieșind înaintea Sfântului Duh Mângâietor cu suspine fără de glas, ca să li se împlinească ruga și să primească în cuget strălucirea Soarelui figurat, călăuză nerătăcitoare.

10. „*Feriți-vă de proorocii mincinoși; după roadele lor îi veți cunoaște pe ei.*”⁵⁷

Prin urmare, iarăși trebuie să păzim, atât cu simțirea, cât și cu mintea⁵⁸ și această poruncă a Domnului: pe de-o parte cu simțirea, ca să fugim cum se fe-

⁵¹ Mt 22, 38.

⁵² I Tim 1, 9.

⁵³ Ps 118, 168, verset parafrazat.

⁵⁴ Mt 7, 6.

⁵⁵ Scăldare, în text νήψις, trimite la Taina Botezului.

⁵⁶ Ps 118, 2, citat aproximativ.

⁵⁷ Mt 7, 15-16.

resc de șarpe și de foc fiarele agere și temătoare, pe de alta cu mintea, să fugim de cugetările nimicitoare ale cunoașterii, de cei ce îmbie cu mâna lor dreaptă, la lucrările cele stângi⁵⁹, care i-au împins pe cei rătăciți să lupte împotriva lui Dumnezeu, în loc să glăsuiască despre Sfântul Duh.

Nu ne este necunoscută părerea despre profeții mincinoși cei închipuiți, și să privim aceste lucruri altfel: *să-i conduci pe mirmidoni*⁶⁰, cum se spune, *dar nu să fii condus de ei*. Cei cu discernământ, aleg unele cugetări, iar pe altele le dau de-o parte, ca să fie prinși demonii ce luptă împotriva noastră cu mintea, ce fac planuri la întâlnirile lor.

11. „*Intrați pe poarta cea strâmtă.*”⁶¹ căci, dacă „*Dreptul abia se mântuiește*”⁶², cum a lăsat a se înțelege Sfânta Scriptură, „*Necredinciosul și păcătosul unde se vor arăta? Ce sunt poarta strâmtă și calea îngustă?*”

Auzind de *calea strâmtă și îngustă*, m-am gândit la ceea ce a spus tot Iov către Dumnezeu:

„*Și am însemnat chiar de am trecut prin ceva fără voie; căci cel ce știe a face bine și nu face, are parte de osândă.*”⁶³

Să ascultăm în continuare cuvintele Domnului:

„*Nu te vei desfrâna, zice, nu vei preacurvi.*”

Iată și porunca ce le împlinește:

„*În Duh să umblați și să nu împliniți poftele trupului.*”⁶⁴

Căci, dacă mintea noastră ajunge să ostenească din pricina lui Satan, care luptă împotriva-i, ea scoate pe nesimțite prin trup tot răul. Prin urmare, cel ce umblă în Duh și este veșnic treaz, poate, prin harul lui Dumnezeu, să împlinească toată porunca Domnului.

12. Dar întrebi: ce este noul și sfântul Decalog⁶⁵ al Domnului nostru Iisus Hristos? Oare fericirile celor plini de virtuți se armonizează cu țelul întru care

⁵⁸ Cu simțirea (senzitiv și instinctiv) și cu mintea, în text: αἰσθητικῶς καὶ νοητικῶς.

⁵⁹ Lucrări stângi, în text ἄριστερὸς πρόξεις, traducibil prin: *lucrări strâmbे*, mâna stângă fiind „cea rea, cea strâmbă”, numită prin antifrază [tabú lingvistic] ἄριστερά, adică: *cea mai bună*.

⁶⁰ Mirmidonii, în text: Μυρμιδόνες, de la Homer, luptătorii deosebiți care l-au însoțit pe Achile în războiul Troiei.

⁶¹ *Mt* 7, 13.

⁶² *1 Ptr* 4, 18.

⁶³ Iov.

⁶⁴ *Ga* 5, 16.

⁶⁵ Decalogul, în text: ἡ δεκάλογος, cuvânt de cuvânt: *zece legi* (δεκά+λόγος); vezi: *Iș* 20, 1-17 și *Dt* 5, 6-21, pentru vechiul Decalog; apoi în Noul Testament: *Mt* 5, 21-22, 27-31, 33-34, 39-39, 43-44. Prohibițiile, datorită modelului ebraic, sunt cu verbele la indicativul viitor: *nu vei...* [variante sinodală, în spiritul limbii române, le trece la conjunctiv: *să nu...*].

am fost zămisliți, nu numai prin Scripturile Evangheliei și ale profeților, ci și prin rânduiala care urmează firesc țelului nostru?

Oare cine, în veci netrezindu-se în inima lui, poate deveni sărac cu duhul⁶⁶ de pe urma a tot răul? Nu cumva cel smerit, ori cel blând, ori cel flămând și însetat de dreptate, ori cel milostiv, ori cel ce mijlocește tot binele, [nu cumva acesta] devine curat în inimă și în cuget prin ele?

Ce om, care în veci nu se trezește în mintea sa, devine făcător de pace în-lăuntrul său și, de aici, și în afară, ori devine prigonit pentru dreptate? Sau ce om, care în veci nu are nădejdea în Domnul, se umple de bucurie?

Oare cine este cel ce neîncetat tinde spre Dumnezeu și a cărui apropiere de Dumnezeu se transformă din recunoștință în rugăciune neîntreruptă? Nu cumva, cel ce se leapădă de trup, nu cumva, cel care veșnic își petrece toată vremea în propria inimă, în mintea sa?

Cine este mijlocitor al contemplării firești⁶⁷, cine este povestitorul bine primit al mărețelor lucrări ale lui Dumnezeu? Nu cumva cel rămas treaz, nu cumva cel care se ferește de gândurile rele și, dimpotrivă, le răspunde acestora precum Iov? Căci el spune:

„Nelegiuitorilor și stricaților fără de minte, pe care nu i-am judecat vrednici nici cât pe câinii păstorilor mei”,

adică ai cugetărilor drepte ale păstoriților de către Domnul, cunoscător în cuget al rânduielilor păstorești.

13. Puterea și lucrarea⁶⁸ fericirilor Domnului nostru Iisus Hristos nu privesc spre altceva și nu au alt țel, decât curăția inimii și smerenia, căci sunt mai mult decât aceste virtuți, cele mai împlinitoare dintre cele împlinitoare; ele cuprind într-însele toată virtutea, precum, de bună seamă, țaria și zidirea cerească și pământescă.

Vezi dar că îngerii fără smerenie au fost aruncați din cer și, iată, vânzătorul⁶⁹, ce nu s-a trezit, a fost aruncat dintre cei aleși; căci aceasta este puterea lucrătoare și împlinitoare a credinței și a nădejzii și a iubirii, care ține în ele calea cea mai scurtă a sfințelilor porunci; iar cel socotit vrednic, așa cum trebuie să devină cel smerit, a ilustrat fericirile dumnezeiești în lucrarea propriei vieți.

Și iarăși, cel curat în inimă, va fi de bună seamă și smerit, căci smerenia este proprie curăției, iar iubirea și apropierea de Dumnezeu, cu dragoste și bucurie, sunt semne de recunoaștere ale ei.

Un astfel de om va păzi, prin acestea două, și celelalte virtuți, căci cel smerit nu se mâniază la întâmplare și nu răspunde cu jigniri fratelui. Iar faptul

⁶⁶ Sărac cu duhul, în text: πτωχὸς τῷ πνεύματι, se referă la simplitatea, curăția sufletească.

⁶⁷ Contemplarea firească, în text: φυσικὴ θεωρία, poate fi *contemplarea după fire, fizică, cu simțurile*.

⁶⁸ Puterea și lucrarea, în text: δύναμις τε καὶ ἐνέργεια, hendiadă traductibilă și ca *putere lucrătoare*.

⁶⁹ Iuda Iscarioteanul, vânzătorul Mântuitorului.

de a se împăca înainte de a duce, după poruncă, darul [la altar], atunci când o și face, ține mai mult de smerenia, care-l face pe el ultima slugă dintre toate: și față de pământul adevărat, față de cenușă și față de curăție, căci este blând și smerit și înfometat de dreptate, de Dumnezeu și de virtute și, de bună seamă, și milos-tiv. Iar fericita smerenie este dătătoare a toată lucrarea bună.

Cine altul va fi mai curat în inimă, decât cel cu gândul smerit, de vreme ce, chiar din pricina trufiei, este necurat și Satan cel netrupesc.

Și, dacă toți cei care vor să trăiască cu credința în Iisus Hristos vor fi prigo-niți, precum spune Scriptura, cine oare este mai credincios decât cel smerit întru Hristos, ori cel prigonit, după cum a spus Mântuitorul, care ia asupra sa în trup cele alese ale vieții lui Hristos, dacă nu e pecetluit de păcate, din pricina trufiei?

14. Ai văzut tăria cuvintelor din Sfânta Evanghelie, ai văzut câtă este pu-terea treziei și smereniei. Astfel, prin urmare, este veșmântul plin de smerenie al lui Hristos, fiul lui Dumnezeu, adică, fericita smerenie și curăție îngerească a cugetului sunt păzitoare și se fac în cei ce vor să ostenească în toate poruncile lui Dumnezeu.

Căci ele sunt începuturile începuturilor, împărătesele poruncilor ori virtu-ților. Iar ele, păzite îndeaproape, păzesc la rându-le, în felul în care am spus, celelalte porunci, în continuare de la Matei, dar de fapt, tot de la Hristos.

Și astfel, cel smerit și curat la inimă este și cel mai bun păzitor al tuturor poruncilor Domnului și Dumnezeului său, pentru Care va și osteni în acest veac și va trăi în cel viitor și va fi fericit de Domnul în veșnica și fără de sfârșit viață întru Domnul nostru Iisus Hristos.

15. Așadar, îndreaptă-ți cugetul spre cele spuse; să-ți intre în urechi cu-vintele Domnului, de crezi în El; a spus că, în ziua aceea, vom da seama și pen-tru vorba rea. Este de ajuns acest cuvânt, dacă mintea noastră este trează. Cel ce nu înțelege cele scrise și nu dă ascultare celor spuse, se aseamănă unul ca acesta cu conducta ce primește apă și care nu simte că aceasta trece prin ea.

Cine oare nu va plânge, cine nu se va îndurera și nu se va învinovăți⁷⁰, că Stăpânul lumii⁷¹, prin el însuși și prin robii săi, profeții și apostolii, strigă și nu e cine să-L audă?

Ce sunt cele vestite de El?

„Nunta este pregătită, zice, și bucatele [pentru masă] jertfite; mirele, cu slavă și măreție, se așează alături de mireasă și-i primește cu bucurie pe cei ce sosesc; poarta s-a deschis și slugile zoresc.”

Grăbiți-vă înainte de a se încuia poarta, ca să nu rămâneți afară; și nu este cine să vă ducă înăuntru. Și în acea clipă nu e nimeni care să înțeleagă, nu e nimeni care să-și dea silința, ci delăsarea și cugetarea lumii acesteia ne-au legat mintea ca un lanț.

⁷⁰ Se va învinovăți, în text: καταπλαγῆ „(se) va autoflagela”.

⁷¹ Lumea, în text: οἰκουμένη este de fapt „lumea locuită, omenirea”.

Noi bine scriem Sfintele Scripturi și bine le citim; dar nu vrem să le auzim bine, pentru că nu vrem să împlinim cele poruncite de ele. Cine oare a pornit la drum lung, lipsit fiind de merinde? Iar noi nu vrem să lăsăm merindele noastre aici, nici să plecăm la drum [fără ele].

Fericit cel care, cu îndrăzneală, s-a strămutat la Hristos, luându-și merinde îndestulătoare.

Iată dar, că cele zece fecioare nu dorm și robii se pregătesc să-l primească pe Stăpân, cunoscând că a luat Împărăția și vine cu putere și slavă mare să-și încununeze robii, care bine au lucrat cu aurul ce le-a fost încredințat de către El; dar și să-șiucidă vrăjmașii, care nu doresc ca El să împărătească peste ei. În ce fel?

La miezul nopții, când neamul omenesc e cuprins de somn, apar pe neașteptate din cer un vuiet mare și tunete înfricoșătoare și fulgere înspăimântătoare însoțite de cutremur; se scoală pe dată cei ce dorm și-și amintește fiecare faptele sale, fie ele bune sau rele, iar cei care au făcut cele rele, căzuți în așternuturile lor, își lovesc piepturile, căci n-au unde fugi, nici unde se ascunde, ori a se pocăi pentru faptele lor. Pământul se cutremură, iar tunetele, care urlă, îi înspăimântă; fulgerele îi înfricoșează și întuneric adânc îi cuprinde.

Tot astfel și în ceasul acela, cel mai grozav fulger va înspăimânta tot pământul; trâmbița va trâmbița⁷² înfricoșător din cer și va scula pe cei ce dorm, va trezi pe cei din veac adormiți. Aceste ceruri vor tresălta cu toate puterile lor, iar pământul întreg, ca și apa mări, va tremura dinaintea Lui. Căci foc înspăimântător va alerga înaintea feței Lui, străbătând și curățind pământul de nelegiuirile ce l-au pângărit.

Iadul își deschide porțile cele veșnice, moartea a fost înfrântă, dar țărâna cea putrezită, auzind sunetul trâmbiței, va fi adusă la viață; căci cu adevărat minune este a vedea cum, într-o clipită a ochiului, în iad, precum peștii ce se vânzolesc în mare, tot astfel, într-o mulțime nenumărată, oasele neamului omenesc vin fiecare în parte, căutându-și propriile locuri potrivite; și, trezindu-se, vor striga cu toții și vor spune:

«Slavă Celui care ne-a adunat și ne-a trezit, din pricina iubirii Lui de oameni.»

Acum, cei dreپți se veselesc și cuviosii se bucură; asceții desăvârșiți sunt chemați de la osteneala ascezei lor; martirii, apostolii și profeții sunt încununați. Fericit tot cel care s-a învrednicit să vadă ceasul acesta, cum sunt luați cu slavă în nori întru întâmpinarea Mirelui nemuritor toți cei care L-au iubit și s-au ostenit să împlinească toate dorințele Lui.

Și, după cum fiecare și-a mărit aici aripa sa, tot astfel zboară în înălțimi; și, după cum fiecare și-a curățit aici propriul cuget, tot astfel vede și slava Lui; și, după cum fiecare L-a iubit, tot așa se bucură de iubirea Lui.

⁷² Trâmbița va trâmbița, în text: *σάλπιξ σαλπίζει*; nu este o stângăcie, ci un efect retoric chiar căutat, *figura etymologica* sau complement intern; cf. Eminescu: *am visat un vis fericit*, lat. *somnium somniaui* etc.

Și se minunează întâiul Adam în acel ceas, văzând lucruri mărețe și minunate, cum anume de la el și de la perechea lui, s-au făcut atâtea neamuri și mulțime de generații. Dar mai mult se minunează de Dumnezeu Creatorul⁷³ cum, dintr-o singură creație⁷⁴, a rânduit să se facă acestea.

Rânduiala ierodiaconiei⁷⁵, adică cum slujește diaconul împreună cu preotul la Vecernia mare⁷⁶, la Utrenie și la Liturghie. Compusă și ținută de Preasfântul Patriarh Ecumenic, kyr Filotei (PG vol. 154, col. 745-765)

Trebuie știut faptul că niciodată, la vecernii și la utrenii, nu se înveșmân-tează altfel, decât la vecerniile de sâmbăta și la utreniile de duminică, de-a lungul întregului an. La fel, la vecerniile și la utreniile praznicelor Domnului și ale Maicii Domnului.⁷⁷ La fel se îmbracă la vecernii și la cele dinainte sfințite ale Sfintei și Marii Păresimi⁷⁸; și la praznicul Bunei Vestiri⁷⁹ și în privegherile Sfintelor Patimi⁸⁰ și, pe scurt, în toate vecerniile care presupun vohod.

La fel, și la utreniile, în timpul cărora se cântă *doxologia*⁸¹ mare. Și în toate liturgiile din întregul an, dacă se dorește liturghie.

⁷³ Creatorul, în text: Δημιουργός „Demiurgul”.

⁷⁴ Creație, în text: ἐκ μιᾶς φύσεως „dintr-o singură facere sau sădire, răsad”.

⁷⁵ Ierodiaconia, în text: ἱεροδιακονία.

⁷⁶ Slujba de seară sau, ca arhaism, *vecernia*.

⁷⁷ Notă a lui Iacobus Goar(i)us în ed. Migne, PG: Grecii împart sărbătorile în trei clase: Δεσποτικά, ale Domnului Hristos, apoi Θεομητορικά, adică ale Maicii Domnului, și τῶν ἁγίων, ale sfinților. Glykás observă că Dumnezeu a întemeiat toate în șase zile, de unde șase sărbători, sau mai degrabă taine ale economiei Sale în trup și socotește că pe toate le-a amintit (în partea a IV-a a *Annalelor*), unde se află enumerate în această ordine: *Nașterea, Botezul, Pățimirea, Învierea, Înălțarea și Cincizecimea*. Dar cum ziua Schimbării la Față este foarte sărbătorită la greci, mă mir de ce Glykás a scos din săptămână această zi. Mai bine numără alții praznicele Domnului în aceste versuri: *Salutul, Gheena, Simeon și Iordan // Taborul, Lazăr, Raia, Lemnul // Scularea, Înălțarea, Duhul*, adică, *Buna vestire, Nașterea, Arătarea lui Hristos în brațele lui Simeon, Botezul Lui, Schimbarea la Față, Învierea lui Lazăr, ziua Palmierilor [Finicului], Răstignirea, Învierea, Înălțarea și Cincizecimea*. Aceleași praznice ale Maicii Domnului le marchează Biserica Răsăritului, ca și cea Apuseană, cu excepția *Arătării [Cercetării-Visitatio]*, care este de dată mai recentă la noi [adică în Occident].

⁷⁸ Păresimi, Patruzecime, în text: Τεσσαρακοστή, lat. *Quadragesima*.

⁷⁹ Buna Vestire, în text: Εὐαγγελισμός, lat. *Annuntiatio*.

⁸⁰ Nota din ed. Migne, PG: Noaptea următoare zilei de Vineri, este mare sărbătoare la greci și, după cum s-a văzut, e socotită între praznicele Domnului. O petrec în rugăcini și rugi publice în procesiuni și privegheri, într-o astfel de măreție, încât Roma însăși privește cu mare admirație procesiune grecilor ei [adică rezidenți la Roma].

⁸¹ Nota din ed. Migne, PG: [*Doxologia mare, hymnus Gloria in excelsis*] Au numit-o astfel din vechime monahii, care și-au asumat pocăința (*poenitentia*) și sunt închinați nevoițelor ei, nu numai în aceste lucrări ce țin de pocăință (μετάνοια), dar și în chinovii și în chilliile celor de sine, ca locuri ale pocăinței în care s-au adunat. Se spune că de la aceasta au pornit, cei care

Rânduiala privegherii

De bună seamă, când vine vremea vecerniei mari, preotul sosește dimpreună cu diaconul și fac trei metanii la icoana Domnului Iisus, în timp ce toți frații sed. Și la fel, fac trei metanii la icoana Născătoarei de Dumnezeu: una la mijloc și încă câte una către strane; apoi intră în sfântul altar⁸². Luând diaconul stiharul și orarul său⁸³ și, închinându-se de trei ori către Răsărit, se apropie de preot și spune:

„*Binecuvântează, Doamne, stiharul dimpreună cu orarul*”.

Și preotul le binecuvântează, spunând:

au întemeiat mănăstirea și că practică aici pocăința; chiar și astăzi se numesc călugări (καλόγηροι, *religiosi*), cei care și-au fixat în același loc viețuirea neîntreruptă, prin asumarea condiției monahale. Dar, de vreme ce nevoițele și ostenele trupești și lucrarea pocăinței au putut fi interpretate ca μετάνοια, și cea dintâi și totală dovadă a pocăinței a fost odinioară acea nesocotire a trupului și coborârea la pământ a sufletului smerit (*humilis animi demissio*), prin care pocăiții mai aleși deplângeau păcatele, cereau rugăciunile altora și căutau nădejdea iertării, de aici au început a fi numite metanii (μετάνοια) de către monahi, cele care arată credința în Dumnezeu, adică închinarea la sfintele icoane, chiar îngenunchierile și plecaciunile trupului. Aduug faptul că, ceea ce va fi fost dovada supremă a bunăvoinței față de păcătoșii decăzuți ori depărtați (*lapsi*) de credință, li s-a acordat loc de pocăință și făgăduința de a obține iertarea. Ei înșiși, prin votul pe care și-l puteau asuma, cereau aceasta în Biserică, și tot cuvântul lor era μετάνοια, geamătul din toată gura și suspinul din inimi repetau această vorbă: μετάνοια. Astfel că monahii, după ce au luat acest cuvânt din rânduiala pocăinței, iar apoi și l-au însușit ca fiindu-le propriu, în împărțirea și acordarea mântuirii s-au folosit tot de el. De aici, în cele din urmă, s-a ajuns, ca la orice cinstire și adoare, să li se recomande păstorilor și slujitorilor Bisericii μετάνοια, ca dovadă a pocăinței dorite sau practicate. Se va fi zis de către mulțimea grecilor; dar de acum, dacă preoții sau monahii se-ntâmplă în locul unde se acordă mântuirea, cu mâna dusă la piept, ei fac metanii (μετανοίας): fie pentru a arăta, prin acel cuvânt, faptul că ei acordă cinstire acelora, fie chiar pentru a cere prin încuviințarea lor, să li se dea de către Dumnezeu timp de pocăință. Căci ei, referindu-se prin același cuvânt cu mulțumire, atât la mântuire, cât și la slavă, bine se roagă. De aici se răspândesc destul de folositele sintagme: μετάνοιαν ποιεῖν și μετάνοιαν βάλλειν „a face/a bate metanii”. De altfel, aceasta se face în două feluri: fie cu fețele și mâinile aplecate la pământ, se înclină în jos și se prosternează foarte adânc, îngenunchind; și atunci este μετάνοια μεγάλη „metania mare”, care se mai numește στρωτή „închinăciune”; dacă-și înclină mai puțin trupul, aceasta se numește μικρά „mică”; când, după obicei, fac mai multe, pe cele din urmă le fac tot mai mici și, în același timp, rostesc o scurtă rugăciune. În legătură cu acestea există un *Horologium* [Ceașlov, orar, program]: *iar de sunt Păresimile, facem cele trei mari metanii, rostind rugăciunea scrisă pentru aceasta*. La prima, se spune de către cei ce se prosternează: *Doamne și Stăpânul vieții mele, duhul trândăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpânire și al grăirii în deșert nu mi-l da mie. Iar duhul curăției, al gândului smerit, al răbdării și al dragostei, dăruiește-l mie, robului Tău. Așa Doamne, Împărate, dăruiește-mi ca să-mi văd greșalele mele și să nu osândesc pe fratele meu, că binecuvântat ești în vecii vecilor*. În cazul monahilor *de sine* (ἰδιώτου), adică mai simpli și neștiutori de carte, s-a poruncit spunerea doar a acestui verset: *Doamne, miluiește-mă pe mine păcătosul*.

⁸² Altar, în text: ἱερατεῖον, *sacrarium*; în rom. veche: *sântutore* < *sanctitorem/sanctitorium*.

⁸³ Stiharul și orarul, în text: στουχάριον/στολή și ὠράριον; lat. *stola/uestis* și *dalmatica*.

„Binecuvântat este Dumnezeu nostru totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.”

Apoi își îmbracă fiecare stiharul său. Acum acest lucru nu se face așa, ci se închină numai preotul și doar el își pune epitrahilul și felonul⁸⁴ și începe a tămâia, în vreme ce citețul ori cel rânduit⁸⁵ poartă sfeșnicul și grăiește:

„Porunciți”.

Și, în timp ce el înaintează cu sfeșnicul, preotul tămâiază de obicei toată biserica, ieșind pe uși, iar cel rânduit glăsuiește înaintea ușilor:

„Porunciți”

și toată lumea se ridică.

Apoi, după ce preotul a tămâiat toată biserica, ajunge și în pronaos⁸⁶ și, tămâind și acolo, intră prin ușile frumoase⁸⁷ și grăiește cu cântare:

„Doamne, binecuvântează”.

Tămâind iarăși sfintele icoane, intră pe sfintele uși și, tămâind sfânta masă⁸⁸, grăiește cu glas tare:

„Slavă Sfintei și Celei deoiființă și de viață dătătoarei și nedespărțitei Treimi, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor”.

Și, după „Amin”, proestosul⁸⁹ ori monahul rânduit cântă psalmul de început⁹⁰. Iar preotul, închizând sfintele uși, rămâne înăuntrul sfântului altar⁹¹, iar când începe a cânta

⁸⁴ Epitrahilul și felonul, în text: ἐπιτραχίλιον καὶ φελώνιον; *stola et casula*.

⁸⁵ Citețul ori cel rânduit, în text: ἀναγνώστης ἢ εὐτάξιος; lat. *lector uel caeremoniarum magister*.

⁸⁶ Pronaos, din πρό-ναός „înaintea naosului, a bisericii”, în text: νόρτηξ; lat. *uestibulum*.

⁸⁷ Ușile frumoase, în text: ὄραιαι πύλαι; lat. *speciosae portae*; apare, în același sens, θύραι „uși”.

⁸⁸ Sfânta masă, în text: ἅγια τράπεζα; lat. *sancta mensa*.

⁸⁹ Proestosul sau întâi/înaintestătătorul, în text: ὁ προεστὼς < πρό+ἴσθημι „a sta înainte”; lat. *superior*.

⁹⁰ Psalmul de început, introductiv, în text: τὸ προοιμιακόν < πρό+οἶμος „înainte+cântare”; lat. *prooemiacus psalmus*. Notă în ed. Migne, PG: De subînțeles ψαλμόν. Dar acest *prooemiacus psalmus* nu este cel fixat în Psaltire, pe care, de aceea, mulți îl numesc la Hieronim *Introducerea Sfântului Duh*; iar Chrysologus, cuv. 44, *Introducerea Psalmilor*. Dar este Psalmul 105 *proaemialis*, pentru că la greci încep de la el să purifice, prin desfășurarea acestei evhologii, vecerniile, slujba și alte rugăciuni. De aici, nu fără chibzuință, după părerea mea, Zonaras, vorbind despre deosebirea dintre rugăciuni, [spune că] unele țin loc de introduceri, altele încheie slujirile, iar celelalte trebuie puse la mijloc. Iată cuvintele sale: „*Cele spuse de proești în cântările către Dumnezeu sunt diferite, căci unele se spun înainte, pe care le și numesc introduceri (προοίμια, praefationes); altele se rostesc după cântarea imnelor, și le-au numit încheieri (ὑποθέσεις), căci sunt puse după imne, și spuse dimpreună cu ele; și iarăși, altele le-au numit alăturări (παραθέσεις) (poate mai corect – paranteze, παρανθέσεις), căci alătură Domnului poporul.*”

⁹¹ Sfântul altar, în text: ἄγιον βῆμα; derivat din sensul laic de treaptă, tribună, tribunal/scaun de judecată.

„Deschizându-Ți mâna...” și așa mai departe, iese împreună cu întâiul cântăreț⁹² și fac o metanie la mijloc și așa pleacă preotul la locul lui. Iar întâiul cântăreț spune versetele stând în mijlocul bisericii. Apoi, când se cântă:

„Toate cu înțelepciune le-ai făcut...”, preotul se duce și, stând cu capul descoperit înaintea sfintelor uși, spune rugăciunile slujbei de seară⁹³; la sfârșit spune *ectenia mare*⁹⁴. Și diaconul se înveșmântează pentru al treia *Antifon*⁹⁵ al Psaltirii, și spune *ectenia mică*; iar dacă nu este stihologie⁹⁶, se îmbracă în timp ce se zice psalmul de început și spune *ectenia mare*.

Astfel se fac acestea, de este priveghere⁹⁷; iar dacă nu este priveghere, nu se face nimic, nici nu fac metanii, nici preotul nu tămâiază mai înainte, nici nu se deschid sfintele uși ci, stând cu capul descoperit înaintea sfintelor uși, punându-și epitrahilul, glăsuiește:

„*Binecuvântat este Dumnezeu nostru totdeauna, acum și pururea și în veac și în vecii vecilor.*”

⁹² Întâiul cântăreț, în text: κανονάρχος; lat. *praecantor*.

⁹³ Slujba de seară, în text: τὸ λυχνικόν, când ὁ λυχνικός „luminătorul” (lat. *lucernarius*) aprinde τὸ λυχνίον „sfeșnicul, candelabru”.

⁹⁴ *Ectenia mare*, în text: μεγάλη συναπτή; lat. *magna collecta*; mai jos: *Ectenia mică*, înlăntuire, μικρά συναπτή, *parua collecta*.

⁹⁵ *Antifon*, în text: Αντίφωνον; lat. *Antiphonum* („cântare de) răspuns”.

⁹⁶ Stihologie, recitare, în text: στιχολογία (στίχος „vers, verset”); lat. *recitatio*.

⁹⁷ Notă în ed. Migne, PG: Monahii greci petrec sărbătorile solemne ale Domnului cu privegheri și adunări prelungite în noapte (niciun latin, care va fi asistat, nu mă va contrazice) și am aflat în scrierile tuturor istoricilor, că și le-au prelungit foarte mult monahii care, din această cauză, au fost numiți ἀκοίμητοι „neadormiți”, istorici, printre care, mai cu seamă, Symeones, cel despre care Evagrius [vorbește] în cartea a III-a, cap. 21. Așadar, toți grecii practică în zilele de sărbătoare privegheri, pentru care mai înainte latinii s-au dat drept pildă și despre care Cassianus, în cartea a III-a din *De can. nocturn. diur. orat. modo, cap.8* [*Despre felul cântărilor de noapte și de zi*] spune: *Desigur privegherile, făcute de seara până în zorii sâmbetei fiecărei săptămâni, [sunt] cu atât mai prelungite la vreme de iarnă, cu cât nopțile sunt mai lungi, [fintinzându-se] până la al patrulea cântat al cocoșului; se practică prin mănăstiri, astfel că, după veghea întregii nopți, își refac puterile trupului vreme de doar două ceasuri, pentru ca în nici un fel să nu se moleșească prin somn îndelungat, mulțumindu-se cu acest scurt răgaz, pentru toată noaptea. Ieromonahul Basilius Malcinus descrie toată rânduiala privegherii la grecii moderni, astfel: *La căderea nopții, privegherea trebuie începută la două ceasuri* (după apusul soarelui) *și trebuie să se ridice la ceasul al optulea. Nu se cade ca monahul să încalce această limită; alții prelungesc privegherile la al treilea, al patrulea și al cincilea ceas înainte de adunarea de dimineață și niciodată de-a lungul întregii nopți; mai cu seamă dacă au a sluji în sărbătorile și în adunările publice ce vor avea loc a doua zi. Iar dimineață, după adunare, nu au parte de somn, căci nu este potrivit vieții monahale. Ba mai mult, la slujbele de dimineață, care se țin în Biserică la zile de sărbătoare mereu în toiu nopții și cu cântare solemnă, poporul simplu, care ține foarte mult la vechiul rit, este obișnuit a se scula cu multă grijă, chiar fără a fi îmboldit de chemarea ori muștrările preoților; și nu s-au dat înapoi de la acestea nici împărații Răsăritului; privegherile cât se poate de solemne ale acestora la palat, ținute cu slujbe de noapte, le-au cercetat Codinus și exegetul său Getserus, în comentariile lor.**

Și, proestosul, ori monahul rânduit, spune psalmul de început fără de cântare⁹⁸. Iar preotul spune rugăciunile slujbei de seară. La sfârșit preotul, ori diaconul, stând în locul obișnuit, spune *ectenیا mare*:

„*Cu pace Domnului să ne rugăm*” și cele ce urmează.

Trebuie să se știe că sfințele uși nu se deschid niciodată, decât la începutul vecerniei mari, numai când preotul tămâiază la toate vohoadele, adică la vecernii și la liturghia Sfintei Evanghelii. Tot așa sunt deschise și de la „*Veniți...*”, până la sfârșitul sfintei liturghii.

Trebuie să se știe că, dacă nu poartă nimic până la începutul vecerniei, diaconul se înveșmântează în vreme ce se cântă al treilea antifon din Psaltire; de este citire de versete, iar dacă nu, în vreme ce se cântă psalmul de început, după cum s-a spus. Și se înveșmântează astfel:

Face metanie la proestos și intră pe ușa lateralnică în sfântul altar; îl află pe preotul ce stă acolo; diaconul înaintează și, luându-și stiharul, se apropie de preot și spune:

„*Binecuvântează, Stăpâne, stiharul dimpreună cu orarul*”,

iar preotul binecuvântează, spunând:

„*Binecuvântat este Domnul nostru totdeauna, acum și pururea și în veci și în vecii vecilor*”.

Și, astfel înveșmântat, diaconul iese la sfârșitul citirii versetelor, și stă în locul obișnuit și spune *ectenیا mică*:

„*Iară și iară cu pace Domnului să ne rugăm...*” și celelalte. „*Căci a Ta este puterea și a Ta este Împărăția și a Ta este tăria și slava, a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, acum și în veac și în vecii vecilor*”.

Și astfel se cântă:

„*Doamne, strigat-am...*”⁹⁹

La sfârșitul cântării, diaconul, luând cădelnița și tămâind, se apropie de preot, ce se află chiar în sfântul altar, și-i spune:

„*Binecuvântează, Stăpâne, tămâia*”.

Iar preotul o binecuvântează, spunând:

„*Binecuvântat este Dumnezeu nostru totdeauna, acum și pururi și în vecii vecilor*”.

⁹⁸ Fără de cântare, în text: χύμα (de la χύω „a vărsa, face să curgă”), deci „curgător, fluent”. Notă în ed. Migne, PG: După obiceiul său, Mersius scrie acest termen [χύμα] în *Lexicon* și, ca pe un trup fără suflare, tot astfel pune sub ochi cuvântul fără de explicație. Iar dacă, în *Bibliotheca PP*, traducătorul anonim îl tâlmăcește ca *infusio* „infuzie, înmuiere”, arată că a prins rădăcina [etimonul] cuvântului, nu înțelesul, căci ar fi trebuit să spună, *fusa namque uoce siue cantu, modulorumque varietate* „cu glas ori cântare și diversitate a măsurilor potolite”, după cum în altă parte se spune chiar în greacă: ὄνευ μέλους, *quae uox uno tractu effluit* „fără cântare, glas ce se revarsă dintr-un singur efort” și căreia i se opune formula μετὰ μέλους „cu cântare”, prin care se înțelege diversitatea măsurilor (modulațiilor).

⁹⁹ *Doamne, strigat-am...*, în text: Κύριε, ἐκέκραξα..., adică Psalmul CXL.

Apoi diaconul tămâiază atât altarul, cât și toată biserica și, întorcându-se, așează cădelnița și așteaptă acolo. Iar când se cântă „*Slavă și acum...*”, intră preotul și-și pune epitrahilul și felonul și se face vohodul. Diaconul ia cădelnița și tămâiază și cere, după cum am spus, binecuvântarea și iese odată cu preotul pe partea de Miazănoapte¹⁰⁰.

Și, deschizându-se sfintele uși și înaintând doi citeți cu sfeșnice, iar după ei diaconul cu cădelnița, vine din urmă și preotul, având scos felonul, și pleacă la locul obișnuit¹⁰¹. Aici, citeții așează sfeșnicile¹⁰² în mijloc, de amândouă părțile, iar preotul stă înaintea sfintelor uși. Stă și diaconul de-a dreapta preotului, puțin mai într-o parte și puțin aplecat și, ținându-și orarul¹⁰³ cu trei degete ale mâinii drepte, zice tainic, cât să audă doar preotul:

„*Domnului să ne rugăm*”.

Iar preotul spune tainic această rugăciune:

„*Seara și dimineața și la amiază...*”

Apoi, după rugăciune, se ridică și diaconul, arătând în același timp spre Răsărit cu orarul pe care-l ține cu trei degete ale mâinii drepte, spune preotului:

„*Binecuvântează, Stăpâne, sfânta intrare.*”

Iar preotul binecuvântează către Răsărit, spunând:

„*Binecuvântată este intrarea sfinților Tăi, Doamne.*”

Apoi, diaconul pleacă și tămâiază sfânta icoană, cea din strana proestosului și pe însuși proestos, și iarăși stă la locul de mai înainte, așteptând citirea versetului. Când aceasta ia sfârșit, diaconul vine în mijloc și, făcând semnul crucii cu cădelnița, zice tare:

„*Înțelepciune, dreptți*”

și îndată proestosul, ori monahul rânduit, cântă:

„*Lumină lină...*”.

Iar citeții, ridicând iarăși sfeșnicile, înaintează până la sfintele uși; și diaconul, intrând în sfântul altar, tămâiază sfânta masă. Preotul, după ce se închină

¹⁰⁰ Notă în ed. Migne, PG: Alte variante spun: διὰ τῆς πλαγίας [adică „lăturalnică, laterală, oblică”], cu subînțelesul θύρα/πύλη, care este poarta *protheseos* „punerii înainte”, pe latura stângă a altarului sau *sanctuarium*-ului. Și în bisericile, care pretutindeni privesc spre Răsărit, este pe partea de Miazănoapte, de la care se numește peste tot: βορρῆον μέρος.

¹⁰¹ În mijlocul bisericii.

¹⁰² Sfeșnicile, în text: τὰ μανουάλια: candelabre purtate în biserici în mână, *ad manum*, de unde și denumirea lor, ce pare a fi de origine latină. [Atenție! Termenul latin comun *manuale*, de la *manus* „mână”, se referă la o *carte de mână*, *manual*, în greacă ἐγχειρίδιον, de la ἐν+χείρ „mână”.]

¹⁰³ Notă în ed. Migne, PG: Diaconul arată, prin orarul [ὄράριον] prins cu trei degete ale mâinii drepte, că avem un lucru plin de taină și vrednic de luare aminte. Prin mișcarea aceasta, îi amintește preotului de intrarea la cele sfinte, ca să-i arate fericita și slăvita intrare a sfinților în ceruri, pentru a vedea cu fericire lumina vieții veșnice în amurgul acestei vieți nenorocite. La acest sfârșit, preotul adaugă: „*Binecuvântată este intrarea sfinților Tăi, Doamne.*”

înaintea sfintelor uși și le sărută, intră și sfintele uși se închid. La sfârșitul cântării „*Lumină lină*”, diaconul zice:

„*Să luăm aminte*”; iar preotul:

„*Pace tuturor*”; și iarăși diaconul:

„*Înțelepciune, să luăm aminte*”.

Și se cântă ceea ce s-a propus pentru ziua aceea¹⁰⁴; la sfârșit diaconul, ieșind și stând la locul obișnuit, zice:

„*Să zicem toți, din toată inima și din tot cugetul nostru, să zicem...*”

Iar după efonis, preotul spune:

„*Pace tuturor*”, apoi diaconul:

„*Capetele noastre Domnului să le plecăm*” și spune rugăciunea:

„*Doamne Dumnezeu nostru, Care ai plecat cerurile...*” și strigă:

„*Fie stăpânirea Împărăției Tale binecuvântată...*”

După efonis, se cântă versetele litiei¹⁰⁵ și, după ce se cântă acestea, venind diaconul și luând cădelnița și tămâind și cerând, ca de obicei, binecuvântare, iese împreună cu preotul prin partea de miazănoapte, fiind încuiate sfintele uși, și ducând înainte sfeșnicele și trecând prin ușile frumoase, iar după ei toți frații, se opresc în pronaos¹⁰⁶.

Iar în timp ce frații cântă, diaconul îi tămâiază pe toți, după obicei și, după terminarea citirii stihurilor, se oprește în locul obișnuit și spune:

„*Mântuiește, Dumnezeule, poporul tău și binecuvântează moștenirea Ta*”, până la sfârșit.

Și se cântă

„*Doamne, miluiește*”, de patruzeci de ori.

Apoi, iarăși spune:

„*Și încă ne rugăm pentru preacredincioșii și de Dumnezeu păzitorii împărați*”.

Și se cântă:

„*Miluiește*”, de trei ori.

Și iarăși spune:

„*Și încă ne rugăm pentru iertarea păcatelor robului lui Dumnezeu ... (cutare ieromonah), și pentru toată frăția noastră, cea întru Hristos*” și următoarele două rugă:

„*Pentru ca să fie păzit acest sfânt lăcaș*” și

¹⁰⁴ Notă în ed. Migne, PG: Două versuri scurte extrase din Psalmii lui David se numesc *distihul premergător* (προκειμενον δίστιχον, *praeuium distichum*), fie că îndată după ele se citește din Scriptură, fie că rezumă materia și esența altei cântări specifice; ceea ce ține de ziua respectivă, se numește: προκειμενον τῆς ἡμέρας.

¹⁰⁵ Litie, în text: λιτή, termen preluat, ca și mulți alții, de română (prin slav. *litija?*) „rugăciune, slujbă (de binecuvântare)”.

¹⁰⁶ Pronaos, în text:νάοτης, nartex.

„pentru tot sufletul creștinilor dreptcredincioși”¹⁰⁷.

Apoi preotul grăiește astfel:

„Pace tuturor”, iar diaconul:

„Capetele noastre, Domnului, să le plecăm”.

Apoi preotul, întors către Apus, în vreme ce diaconul stă de-a dreapta sa ținând orarul cu trei degete ale mâinii drepte, spune cu glas tare această rugăciune:

„Stăpâne preamilostiv, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeuul nostru.”¹⁰⁸

Și, în timp ce se cântă stihurile la rând, înaintând [cei cu] sfeșnicele [de mână], intră cu toții în biserică. Și se pun sfeșnicele de amândouă părțile mesei¹⁰⁹ dinainte pregătite, pe care se află alături de grâu și un cerc din cinci pâini, pe care obișnuim a le pune înainte în biserică; iar de două părți ale cercului, două vase pline, unul cu vin, celălalt cu ulei. Și vinul este de-a dreapta, iar uleiul de-a stânga.

Iar preotul, împreună cu diaconul, stă înăuntrul ușilor¹¹⁰ frumoase. După ce s-au terminat la rând stihurile, se spune:

„Acum slobozește” și „Trisaghionul”¹¹¹ și, după „Tatăl nostru”, preotul zice cu glas tare:

„Că a Ta este Împărăția...”

Și se cântă apolytikion-ul¹¹² zilei, de este Duminică,

„Născătoare de Dumnezeu, Fecioară...”, de trei ori; dacă este pomenirea unui mare sfânt, troparul sfântului, de două ori și „Născătoare de Dumnezeu, Fecioară”, o dată; iar dacă este o sărbătoare a Domnului, ori a Maicii Domnului¹¹³, și troparul sărbătorii, de trei ori.

Așadar, în vreme ce se cântă cu glas tare și rar ultimul apolytikion, diaconul, cerând mai întâi și primind de la preot binecuvântarea pentru tămâiere, tămâiază împrejur pâinea, în chip de cruce, apoi pe egumen și iarăși pâinile, numai din față.

Apropiindu-se preotul, diaconul stă de-a dreapta lui, ținând în mâna stângă cădelnița, iar cu trei degete ale dreptei orarul; și, după încheierea troparului, arătând cu orarul cele cinci pâini, spune:

„Domnului să ne rugăm”,

iar preotul spune rugăciunea:

¹⁰⁷ Pentru tot sufletul creștinilor dreptcredincioși, în text: ὑπὲρ πάσης ψυχῆς Χριστιανῶν ὀρθοδόξων; de luat seama: ψυχή are, de regulă, sensul de „viață”, iar ὀρθόδοξος poate fi, la această dată istorică, tradus ca atare „ortodox”, în opoziție cu καθολικός „catolic”, deși termenii erau inițial complementari și nu antinomici.

¹⁰⁸ Această rugăciune se află mai jos, între cele de seară.

¹⁰⁹ Masa, în text: τετραπόδιον, adică „cu patru picioare”.

¹¹⁰ Porțile frumoase, în text ὄραιαι πύλαι; dar, tot pentru ele, apare în text și termenul θύραι „uși”.

¹¹¹ Trisaghion, în text: τὸ τρισάγιον „de trei ori Sfânt”.

¹¹² Tropar de la sfârșitul slujbei, în text: τὸ ἀπολυτίκιον, de la ἀπὸ-λύω „a dezlega, a lăsa”.

¹¹³ Sărbătoare a Domnului, a Maicii domnului, în text: Δεσποτική, respectiv Θεομητορική.

„Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeuul nostru, Care ai binecuvântat cele cinci pâini...”

Și, în vreme ce se spune de către toți frații:

„Voi binecuvânta pe Domnul”,

preotul intră împreună cu diaconul în sfântul altar. Iar frații spun psalmul până la:

„Nu se vor lipsi de tot binele”.

Preotul spune tare dinăuntru sfântului altar:

„Binecuvântarea Domnului să fie peste voi, cu al Său har și cu a Sa iubire de oameni, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor”.

Și astfel dezbracă straiile de sărbătoare și ies. Sfârșindu-se citirea, preotul spune stihul:

„Pentru rugăciunile părinților noștri”¹¹⁴.

Iar dacă nu este priveghere, la sfârșitul stihurilor luate pe rând, preotul intră în sfântul altar și, după *Trisaghion*, zice:

„Că a Ta este Împărăția și puterea și slava”,

și se cântă apolytikion-ul. Iar diaconul, stând afară, după *Trisaghion*, spune:

„Cel ce ești binecuvântat Hristos Dumnezeuul nostru, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor” și cântă cu toții:

„Întărește-i, Doamne, pe împărați...”¹¹⁵, iar preotul spune cu glas liniștit:

„Preasfântă Născătoare de Dumnezeu”¹¹⁶, mântuiește-ne pe noi...”, iar frații:

„Ceea ce ești mai cinstită...”¹¹⁷

Și iartăși preotul spune liniștit:

„Slavă Ție, Dumnezeule, nădejdea noastră, slavă Ție”, iar frații spun:

„Slavă”, „Și acum”, „Doamne, miluiește”.

¹¹⁴ Notă în ed. Migne, PG: Aceasta este încheierea sfinteii citiri și a practicii din mai multe mănăstiri: *Prin rugăciunile Sfinților noștri Părinți, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeuul nostru, miluiește-ne pe noi. Amin.*, iar la latini: *Iar Tu, Doamne, îndură-Te spre noi; rostită fiind, pune, de obicei, capăt citirilor.*

¹¹⁵ Notă în ed. Migne, PG: *Întărește, Dumnezeule, pe împărați.* Trebuie înțeles, că intonează acele rugăciuni, prin care se cer, ca Dumnezeu să-i întărească pe regi. Astfel sunt ele: *Împărate ceresc, întărește pe credincioșii noștri împărați, întărește credința, înlănțește neamurile, adă pacea în lume, păzește bine acest sfânt lăcaș, pe părinții și frații noștri mai nainte plecați așează-i în sălașurile [corturile] dreptilor și primește-ne pe noi întru pocăință și mărturisire, ca un bun și iubitor de oameni [ce ești].* Noi, vorbind de harul acestei rugăciuni în legătură cu noi înșine, στερεοῦμεν τοὺς βασιλεῖς „ii întărim pe regi”, adică, ne rugăm ca Dumnezeu să-i întărească.

¹¹⁶ Notă în ed. Migne, PG: Astfel este rugăciunea: *Presfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-ne pe noi*, pe care o vei găsi reluată destul de des în slujba τῆς κοινῆς παρακλήσεως „a rugăciunii obștești”.

¹¹⁷ Notă în ed. Migne, PG: Astfel se citesc acestea: *Mai cinstită decât Heruwimii și mult mai slăvită decât Serafimii, care pe Dumnezeu Cuvântul fără stricăciune L-ai născut, cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, pe tine te preamărim.*

Preotul, deschizând sfintele uși și lăsând felonul, în vreme ce diaconul stă afară de-a dreapta și ține orarul său ca de obicei, spune acest apolis:

„*Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, pentru rugăciunile Preacuratei Sale Maici, ale Sfinților, slăviților și întru tot lăudaților Apostoli și pentru ale tuturor sfinților, să ne miluiască și să ne mântuiască pe noi, ca un bun și de oameni iubitor*”.

Dacă este sărbătoare a Domnului, face apolis potrivit cu aceasta, iar de este praznicul unui mare sfânt, spune tare în apolis și numele sfântului¹¹⁸. Dacă însă e slujbă după apolis, luând diaconul cădelnița, iese împreună cu preotul, iar [cei ce duc] sfeșnicele o iau înainte și se face fără nicio schimbare, după cum s-a prescris pentru vecernia mare¹¹⁹.

Apoi, dimineață, dacă este priveghere după citire, îndată proestosul, ori monahul rânduie, spune exapsalmul¹²⁰; iar de nu este priveghere, dar este Duminică, se cântă *Canonul Sfintei Treimi* și, la sfârșit „*Cuvine-se cu adevărat*”.

Trebuie să știm¹²¹ că miezonoptică¹²², în afara sfintelor uși are loc *ecteniamare*¹²³ și preotul, stând înaintea sfintelor uși, face *ecteniamare* pentru păzirea acestui oraș și se cântă:

„*Doamne, miluiește*” de patruzeci de ori și se face apolis și se încheie citirea. Iar preotul, intrând în sfântul altar și punându-și epitrahilul, deschide doar dvera¹²⁴ și spune cu glas tare:

¹¹⁸ Notă în ed. Migne, PG: *Spune tare numele sfântului* - din ce pricină numele sfinților sunt pomenite în *dezlegare*, ἀπολύσει, se va vădi la apoape ultimul pas al acestei lucrări.

¹¹⁹ Editorul Migne socotește această ultimă frază interpolată, sau fără rost, căci se repetă.

¹²⁰ Exapsalmul, în text: ἑξάψαλμος, e tradus aproximativ în latină „șase psalmi” (*sex psalmos recitat*); dar, mai departe – cu o pagină, Iacobus Goar(i)us, în note, dă sensul exact. Nota Migne: Traducătorul, ca și în alte cazuri, greșește, când tâlmăcește ἑξάψαλμος prin *psalmi sex* „șase psalmi”. Este vorba de un sextet, adică psalmii: 3, 37, 42, 87, 102 142.

¹²¹ Notă, Migne: Aici încep explicațiile privind ἱεροδιακονία, sau „sfânta slujire” a preotului, făcută dimineața de către diacon.

¹²² Notă, Migne: Grecii numesc rugăciunea de dimineață μεσονυκτικόν, pentru că se desfășoară mereu de cu noapte, *profunda nocte*; ὄρθρος „dimineața” se deosebește de *mesonycticos* „de miezul nopții”, cât și de *matutinis nostris* „slujbele noastre de dimineață”; că ὄρθρος-ul din slujbele grecilor corespunde laudelor noastre, s-a văzut și din *Synopsis*-ul [*Cuprinsul/Culegere*] lui Neophytus Rhodinus: *Prima parte este τὸ μεσονύκτιον, deosebit de ὁ ὄρθρος; deci prima slujbă*, sau prima ei parte, este cea de *dimineață, Matutinum, cu laudele*; totuși n-aș putea nega faptul că, prin termenul ὄρθρος, ca și prin latinul *Matutinae praeces*, s-au numit întâiu ceas, *primae horae*, la cei mai mulți autori vechi (care, pe cele numite de noi *Matutinae*, le numeau: *uigiliae, nocturni, orratio nocturna*).

¹²³ Ectenia mare, în text: ἡ μεγάλη ἐκτενὴ „întindere, prelungire”. Notă ed. Migne, PG: Aceasta este μεγάλη συναπτή „marea unire”, ori mai degrabă acel șir de rugăciuni înlănțuite, în care diaconul zice: ἐκτενῶς δεηθῶμεν „să ne rugăm neîntrerupt”; modelul acesteia îl putem afla în liturghia Sf. Ioan Gură de Aur, după citirea Evangheliei; de aceea, Methodius, în *De conuersione ad fidem orthodoxam* (*Despre convertirea la credința ortodoxă*), stabilește că există ἐκτενὴ δέησις, *supplicatio protensa* „rugăciune întinsă/neîntreruptă”.

„*Binecuvântat este Dumnezeu nostru totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor*”.

Și se cântă *Trisaghion*¹²⁵-ul și psalmii obișnuiți și iarăși *Trisaghion*-ul. În vreme ce se cântă acestea, preotul tămâiază, atât altarul, cât și întreaga biserică, venind din partea de Miazănoapte, și pe frați și pronaosul și glăsuiește tare la cele două *Trisaghia*, după *Tatăl nostru*:

„*Că a Ta este Împărăția și puterea*”.

Cântăreții și cel ce tămâiază trebuie să aibă grijă ca, atunci când fac glăsurile, să se afe înaintea icoanei lui Hristos. Iar după tămâierea întregii biserici și încheierea cântării troparelor obișnuite, înăuntrul sfântului altar, preotul spune tare:

„*Slavă Sfintei și Celei de o ființă și de viață făcătoarei și nedespărțitei Treimi*”¹²⁶

Și îndată proestosul, ori monahul rânduit, rostește exapsalmul. Iar când se începe:

„*Doamne, Dumnezeu mântuirii mele...*”,

vine preotul și stă cu capul descoperit înaintea sfintelor uși și spune în șoaptă rugăciunile utreniei; după terminarea exapsalmului, spune *ectenia marea*. Și astfel se cântă:

„*Dumnezeu este Domnul*” și tot ceea ce urmează, ca de obicei.

La fiecare catismă¹²⁷, preotul rostește *ectenia mică* și spune tare, la prima catismă:

¹²⁴ Ușa altarului, în text: βηλόθυρον [ori βηλόθυρον, cum apare în nota Migne]. Notă în ed. Migne, PG: *Adyti ianuae uelum* „vălul ușii de intrare” este βηλόθυρον: termen compus dintr-unul latin și altul grec [uelum+θύρα]. Codinus cap. 17, Χρυσῶν βηλοθύρων τὴν ἀναβάθραν οκεπόντων, *aureis uelis suggestum tegi* „vălurile de aur ale porții acoperind treapta [altarului]”. Gillelmus Bibliothecarius folosește acest cuvânt, când scrie despre Ștefan al VI-lea: *Și a adus în Biserica Apostolilor o cortină de în și trei văluri de mătase, (unnam cortynam lineam, Vellothyrica serica tria), în jurul altarului*.

¹²⁵ Trisaghion-ul, în text: τὸ Τρισάγιον „de trei ori sfânt”.

¹²⁶ Notă în ed. Migne, PG: Unele cuvinte, cu care se încheie cuvântările, trebuie rostite cu glas mai puternic; se numesc ἐκφωνήσεις [strigări, ecfonise] și împăratul Iustinian, în *No. Cons. 113 [Nouellae Constitutiones]*, a prevăzut să nu fie șoptite, ci spuse cu glas tare pentru a fi auzite de poporul credincios.

¹²⁷ Cătismă, în text: κάθισμα, *sessio* „așezare, ședere”. Notă în ed. Migne, PG: Foarte rar și aproape niciodată nu șed grecii în biserică; și în cartea lui Tertullianus, *De Orat.*, se spune: *Cuvinse-oare să te așezi în prezența și înaintea celui pe care îl cinstești cel mai mult? Cu cât mai necuviincios este oare acest lucru, sub privirile Dumnezeului celui viu, de stă alături în picioare până și îngerul rugăciunii? De nu cumva reproșăm lui Dumnezeu că ne-a oboșit rugăciunea. Și chiar arareori îngenunchează; cu toate că recunosc că trebuie să se îngenuncheze în zilele obișnuite [nu de sărbătoare] și chiar în alte anumite zile, după cum arată pe larg Neophytus Rhodinus, în ultimul capitol al culegerii [synopsis] sale populare, de unde se și citește ascultătorilor Evangheliei: *Înțelepciune. Drepti. Adică să ascultăm stând drept Sfânta Evanghelie, de unde ni se arată că cei vechi ascultau liturgia fiind îngenunchiați*. Totuși, pentru că se adună în biserică doar în zilele de sărbătoare (*festiuis diebus*), s-au dezobișnuit cu totul de îngenuncherile sărbătorești (*adgenuculationibus ferialibus*). Cu toate*

„Că a Ta este stăpânirea și a Ta este Împărăția, și puterea”,

iar la a doua catismă:

„Că bun și iubitor de oameni Dumnezeu ești”,

iar după *polieleu*¹²⁸ și „Cei fără de prihană”:

„Că s-a binecuvântat și s-a slăvit preacinstitul și marele numele Tău.”

Și, în vreme ce se cântă *anabathmos*-urile, preotul împreună cu diaconul intră în sfântul altar și, binecuvântând preotul stiharul, diaconul îl îmbracă; la fel, preotul își pune epitrahilul și felonul și, după terminarea antifoanelor, se întonează *prochimenul* sărbătorii, ori Duminicii. După acestea, diaconul spune:

„Domnului să ne rugăm”.

Și preotul spune cu glas tare:

„Că sfânt ești Dumnezeul nostru, și întru sfinți Te odihnești și Ție slavă înălțăm”.

Și se cântă:

„Toată suflarea”.

Apoi, diaconul:

„Înțelepciune. Drepti să ascultăm Sfânta Evanghelie”.

Preotul zice:

„Pace tuturor” și iarăși adaugă:

„Din Evanghelia după ... (numele Apostolului) citește”.

Și poporul:

„Slavă Ție, Doamne, slavă Ție!”.

Diaconul:

„Să luăm aminte”.

Preotul citește Evanghelia. La încheierea acesteia, frații cântă:

„Învieerea lui Hristos văzând...” (de este Duminică) și Psalmul cincizeci, cu cântare.

Iar preotul, dezbrăcând felonul și ridicând Sfânta Evanghelie în dreptul pieptului, iese și stă în mijlocul bisericii, iar citețul, ori cel rânduit¹²⁹, se oprește

acestea, au un timp îngăduit pentru ședere, numit *κάθισμα*. Astfel că, se recită șezând o parte a Psalmilor, ori se întonează șezând o parte a Cântărilor, ca să li se dea ușurare cântăreților.

¹²⁸ *Polieleu*, apoi *Cei fără de prihană*, în text: τὸ πολυέλεον, este Psalmul 135, iar ὁ ἄμιμος, Psalmul 118. Notă în ed. Migne, PG: Psalmul 135 își are numele τὸ πολυέλεον „preamilostiv”, de la ades lăudata și pomenita milostenie a lui Dumnezeu; la fel și psalmul 118, μακάριοι ἄμωμοι „fericiți cei fără de prihană”, și-a luat numele comun de la al doilea cuvânt. Și mai mult, atunci când se aprind foarte multe lampadare suspendate de un dispozitiv în mijlocul corului, acesta este numit: la Cedrenus πολυκάνδηλα, la Codinus πολύφατος λυχνία, la Simeon din Thesalonic πολύφωτα, la cei vechi πολυλύχνιον, de la numărul mare al luminilor și lampadarelor; tot așa πολυέλεον, de la repetarea cuvântului *milostiv* [ἐλεος „milostenie”], fie de la *multul ulei*, ce se revarsă din milostenia divină. [Avem aici, la urmă, o încercare naivă, dacă nu ridicolă, de exegeză etimologică (populară): πολυ-έλαιον „mult ulei (de măsline)”, omofon cu cel dintâi, ἔλεον, în pronunție neogreacă: *politéleon* (cf. lat. *oleum*)].

¹²⁹ Cel rânduit, în text: ὁ εὐταξίας, a *caeremoniis* [*praepositus*], cel ce răspunde de slujbă.

de-a dreapta lui, ținând în mână sfeșnicul cu lumina aprinsă și, după datină, se face de către toți frații sărutul¹³⁰ Sfintei Evanghelii.

Dar, la altă sărbătoare, nu se face sărutul, ci numai Duminica. După ce s-a făcut aceasta, se cântă troparele¹³¹ obișnuite. Iar diaconul iese și se oprește în locul obișnuit și spune cu glas tare:

„Mântuiește, Doamne, poporul Tău și binecuvântează moștenirea Ta. Cercetează lumea Ta cu milostenie și îndurare; înalță cornul creștinilor dreptcredincioși¹³² și revarsă asupra noastră milostivirile Tale cele bogate, pentru rugăciunile Precuratei noastre Stăpâne, Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria, prin puterea cinstitei și de viață făcătoarei Cruci, cu ajutorul cinstitelor cerești și netrupești puteri”.

Și se cântă:

„Doamne miluiește” de douăsprezece ori,
iar preotul spune astfel:

„Cu mila și cu îndurare și iubire de oameni”.

După cântarea psalmilor, preotul iese și stă la strana din dreapta, la locul obișnuit. Iar diaconul, primind mai întâi binecuvântarea pentru tămâiere, tămâiază mai întâi tot altarul, apoi iese pe partea de Miazănoapte și face semnul crucii înaintea sfintelor uși și tămâiază mai întâi toate icoanele aflate în partea dreaptă și se duce la hramul¹³³ mănăstirii și, făcând către el semnul crucii, se întoarce spre Apus. Apoi, stând în mijlocul bisericii, face semnul crucii și pleacă să tămâieze mai întâi icoana aflată în strana proestos-ului, apoi pe proestos și, pe rând, pe toți frații stranei din dreapta.

După tămâierea celor două strane, se oprește la mijloc între strane, și, privind spre Miazăzi, face semnul crucii. Iar când tămâiază, se face închinăciune de către cei tămâiați și se pleacă, la rândul-i, și el puțin. Iar după ce a făcut semnul crucii, merge la strana din dreapta și, tămâind acolo sfintele icoane, îi tămâiază și pe frați, începând de sus, de la icoane, și apropiindu-se încet de porțile frumoase și, făcându-i-se închinare, se pleacă puțin și el, la rândul său.

Sfârșind și cu acest cor, se oprește iarăși în mijloc și, privind spre Miazănoapte și făcând semnul crucii, iese în pronaos și, tămâindu-i pe toți cei de acolo, intră pe ușile frumoase și, făcând semnul crucii către Răsărit, îl tămâiază pe proestos și iarăși face semnul crucii în mijloc și, după ce tămâiază sfintele icoane, intră și pune cădelnița. Apoi, ieșind, își pleacă fața puțin mai de departe și se oprește la locul obișnuit. Iar la sfârșitul celor trei cântări, diaconul spune:

¹³⁰ Sărutul Sfintei Evanghelii, în text ἀσπασμός. Nota Migne: În *Biblioth. PP*, se traduce prin *salutatio*, corect ca sens general, dar acest ἀσπασμός nu este un simplu salut, ci un sărut.

¹³¹ Tropar, în text: τροπάριον, scurtă cântare de slavă (diminutiv al profanului τροπαιον, *tropaeum*, ori *triumphus*).

¹³² Dreptcredincios, în text: ὀρθόδοξος; cornul, în text κέρας, era la cei vechi *cornul abundenței*, simbol al bunăstării.

¹³³ Hramul, ocrotitorul mănăstirii/bisericii, în text: τὸ σίγνον (τῆς μονῆς), din lat. *ad signum* (*monasterii patronum*).

„Iară și iară cu pace, Domnului să ne rugăm”, „Apără, mântuiește, miluiește”. „Pe Preasfânta, curata, prea binecuvântata”.

Și preotul spune cu glas tare:

„Că tu ești Dumnezeuul nostru și Ție slavă înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și în veac și în vecii vecilor”.

Și, după a șaptea cântare, preotul face ectenia mică, stând cu capul descoperit înaintea sfintelor porți și grăiește:

„Căci Tu ești Împăratul păcii și Ție slavă înălțăm”.

La cea de-a opta [cântare] preotul face metanie dimpreună cu diaconul, înaintea proestosului și întâ în altar și se înveșmântează, după datină. După terminarea celei de-a opta, diaconul cântă cu glas tare:

„Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica luminii întru cântări să o mărim”.

Și se recită:

„Ceea ce ești mai cinstită...”, iar de nu, se cântă începutul celei de-a noua cântări¹³⁴ și astfel ieșind, stă în locul obișnuit.

Iar diaconul îi tămăiază pe toți după datină și, întorcându-se, se oprește la locul rânduit. După cea de-a noua [cântare], diaconul face *ectenă mică* și preotul zice tare:

„Că pe Tine Te laudă toate Puterile cerești și Ție slavă înălțăm”.

După începerea *doxologiei*¹³⁵, preotul intră în sfântul altar, iar diaconul, la încheierea acesteia, spune:

„Să plinim rugăciunea noastră cea de dimineață Domnului...” și cele ce urmează.

Și îndată, preotul spune:

„Pace tuturor”,

iar diaconul:

„Capetele noastre Domnului să le plecăm.”

Și preotul spune în șoaptă rugăciunea:

„Doamne, Care întru cele de sus locuiești...” și zice tare:

„Căci la Tine este mila și mântuirea, Hristoase Dumnezeule”.

Diaconul:

„Înțelepciune”

Preotul: „Cel ce este binecuvântat Hristos Dumnezeuul nostru totdeauna”.

Și se cântă:

„Întărește-i, Doamne, pe împărați”,

iar preotul spune:

¹³⁴ Cântare, în text: ἑορτή, cu sensul propriu „sărbătoare”.

¹³⁵ Doxologia, în text: ἡ δοξολογία „cântarea de slavă”, lat. *hymnus* <*Gloria in excelsis*>.

Notă în ed. Migne PG: Există două doxologii, μεγάλη și μικρά; *cea mare* este imnul îngerilor, *Gloria in excelsis Deo* [Slavă lui Dumnezeu întru cele de sus]; *cea mică*, reluată de mai multe ori în încheierea Psalmilor, este preamărirea Treimii, *Gloria Patri et Filio...* [Slavă Tatălui și Fiului...].

„Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-ne pe noi”.

Și se cântă:

„Ceea ce ești mai cinstită...”

apoi iarăși spune:

„Slavă Ție, Iisuse Dumnezeule, nădejdea noastră, slavă Ție”.

Și, dacă este Duminică, se face apolis:

„Cel ce a înviat din morți¹³⁶, pentru rugăciunile Preacuratei Sale Maici, ale Sfinților, slăviților și întru tot lăudașilor Apostoli și pentru ale tuturor sfinților, să ne miluiască și să ne mântuiască pe noi, ca un bun și de oameni iubitor”.

De este un praznic al Domnului, ori pomenirea unui sfânt mare, se dă și sfântul ulei¹³⁷ astfel: adunându-se cu toții în apropierea icoanei de închinat și cântând, diaconul tămâiază în jur, începând cu proestosul, tămâind mai întâi icoana sfântului. Iar preotul, stând alături de icoană și ținând vasul cu ulei, îi unge pe frunte pe cei ce vin la el și-i binecuvântează. După ce toți au fost unși, spune tare:

„Auzi-ne, Doamne Dumnezeule, Mântuitorul nostru, nădejdea tuturor de la hotarele pământului și a celor departe pe mare și fii milostiv față de păcatele noastre și miluiește-ne pe noi”.

Și iarăși cu glas tare:

„Căci Tu ești Dumnezeu milostiv și iubitor de oameni și Ție slavă înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Pace tuturor”.

Diaconul spune:

„Capetele noastre Domnului să le plecăm”.

Și, ținând diaconul orarul ca de obicei, preotul, după ce și-a scos felonul, spune această rugăciune:

¹³⁶ Ziua de Duminică este continua pomenire a Învierii. Pentru aceasta, ἀπόλλυσις [dezlegarea] este aceeași ca la praznicul Învierii. Vezi *dezlegările* chiar la sfârșitul Evhologiei de aici.

¹³⁷ Sfântul ulei, în text: ἄγιον ἔλαιον, *sanctum oleum*. Notă în ed. Migne, PG: Creștinii răsăriteni, greci dar și latini, obișnuiesc a se unge cu uleiul lămpii aprinse dinaintea icoanei sfântului, pentru a cărui cinstire au venit. Ba mai mult, și în părțile apusene, până în cele mai îndepărtate regiuni, călugării dominicani dau și împart, spre bucuria tuturor, mare belșug de ulei aprins la icoana făcătoare de minuni a Sfântului Dominic din Soriano, pentru redobândirea sănătății și dovedirea puterii divine. Chiar cu flori ori cu alte obiecte, care au atins icoanele făcătoare de minuni și vindecătoare (și iau numele de ἄγιον ἔλαιον [ulei sfânt]), grecii se ung, pentru că, zic ei, se ia de aici putere divină, și-și pun foarte mare nădejde de mântuire în astfel de lucruri, precum înaintașii noștri în *brandeis*, cu care se acopereau la început mormintele Apostolilor la Roma; despre acestea, pe larg, diaconul Iohannes [Ioan] ... în *Viața lui Grigorie cel Mare*, II, 42; și despre foarte multe alte moaște păstrate ale protomartirului Ștefan (despre care se spune că au făcut nu puține minuni) vorbește Augustinus, în *De ciuitate Dei* [Cetatea lui Dumnezeu], lib. XXII, cap. 8. Întorcându-ne la greci, la icoana sfântului avut în vedere, așezată în mijlocul corului, se ung de mâna preotului din uleiul ce arde înainte [-a lor]; și adesea nu se duc de acolo fără experiența puterii divine.

„Stăpâne, Doamne Iisuse Hristoase Dumnezeul nostru, pentru rugăciunile întru tot lăudatei slăvitei noastre Stăpâne Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioare Maria”.

Iar la sărbătoarea Bunei Vestiri, a Floriilor¹³⁸ și prealuminătei Duminici a Paștelui, se fac în afara lăcașului și se fac la fel, cu slujba prescrisă pentru acestea. Și se fac și sfințiri ale luminilor, și de cu seara și dimineața, și în ziua întâi a lui August, când diaconul, luând crucea, iese urmându-i preotului. Și diaconul tămâiază. Și spune doar în rugăciuni:

„Domnului să ne rugăm”.

Preotul le face pe toate după datină și după tipic¹³⁹.

(trad., introd. și note Ovidiu POP-BRÂNCUȘ)

E
O
L
O
G
I
C
E

¹³⁸ În text Sărbătoarea Palmierilor, ἡ ἑορτὴ τῶν Βαΐλων, lat. *in Ramis Palmarum [festis]* [tot una cu *finicul*, φοῖνιξ?].

¹³⁹ Τίpic, în text: τὸ τυπικόν „rit, ritual”.